

Finanšu ministrija

Rīgā

LB 19.04.2023. Nr. 001-08.1.1/2023/6782

Uz 06.04.2023. Nr. 142.1.9/8-10-14/23

**Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides
un reģionālās politikas komisijai**

**Kopija:
Finanšu nozares asociācijai**

*Par finanšu pieejamības veicināšanu
tautsaimniecībai*

Atsaucoties uz Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas š.g. 6. aprīļa vēstuli Nr.142.1.9/8-10-14/23 ar lūgumu sniegt komisijai priekšlikumus finanšu pieejamības veicināšanai, Finanšu ministrija un Latvijas Banka ir sagatavojušas informāciju par situāciju kreditēšanas jomā un veicamiem pasākumiem kreditēšanas veicināšanai.

Kreditēšanas aktivitāti ietekmē daudzu faktoru kopums, pārklājoties vairākām politikas plānošanas jomām. Starp tām ir vispārējā ekonomiskā situācija, aizdevēju kredītu izsniegšanas politika un darbības stratēģiskie mērķi, nefinanšu sabiedrību (turpmāk - NFS) un privātpersonu finansiālais stāvoklis, ēnu ekonomika, tiesiskā vide un citi. Kreditēšanas vides uzlabošanai svarīgi ir uzlabojumi katrā no šīm jomām, sadarbojoties ar citām iesaistītajām iestādēm. Finanšu ministrija tuvākā laikā virzīs izskatīšanai Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu "Kreditēšanas attīstības tendences un kreditēšanu kavējošie faktori Latvijā".

Finanšu sektora un ekonomikas attīstībai kopumā ir būtiski veicināt kreditēšanu, vienlaikus neapdraudot finanšu stabilitāti. Papildus tam ir svarīgi veicināt arī Latvijas kapitāla tirgus attīstību, tādējādi paplašinot finansējuma piesaistes un investīciju iespējas Latvijas ekonomikas stiprināšanā.

1. Kreditēšanas vides izaicinājumi

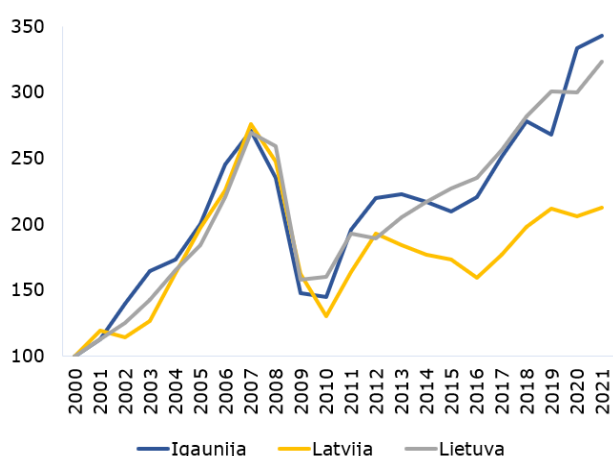
Latvijas finanšu sistēma ir stabila pateicoties tam, ka kredītiestāžu kapitalizācijas līmenis ir augsts – kredītiestādēm kopumā ir pietiekamas kapitāla rezerves, kā arī 2022. gadu Latvijas banku sektors pabeidza ar pēdējā desmitgadē augstāko peļņu.

Latvijas ekonomika Covid 19 krīzi pārvarēja būtiski labāk nekā sākotnēji prognozēts un pēc 2.2% krituma 2020. gadā ekonomikas izaugsme strauji atjaunojās, 2021. gadā sasniedzot

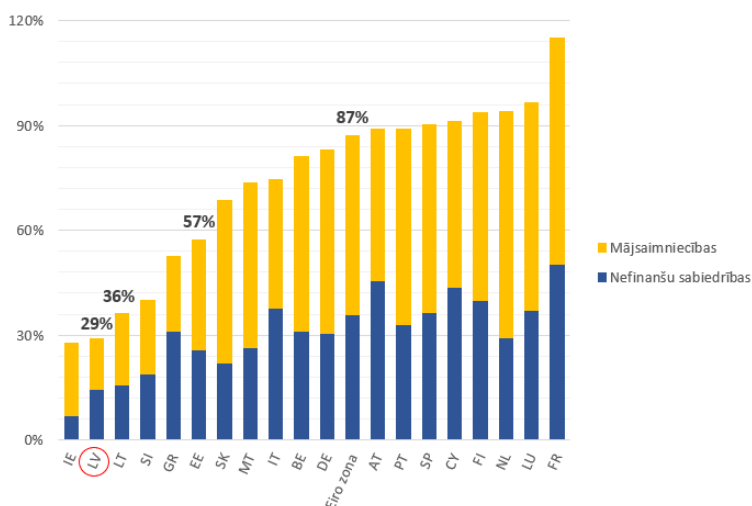
4.1%. 2022. gadā Latvijas ekonomika auga par 2.0%; ekonomisko situāciju noteica Krievijas uzsāktais karš Ukrainā, tirdzniecības sakaru pārtraukšana ar Krieviju un Baltkrieviju, un straujais energoresursu cenu kāpums, kas vājinājis visas pasaules ekonomikas izaugsmi.

Neskatoties uz Latvijas ekonomikas Covid-19 krīzi un Krievijas uzsāktu karu Ukrainā, banku sektors ir spējis saglabāt stabilitāti un darboties ar peļņu. Tomēr banku sektora devums ekonomikas izaugsmē ir nepietiekams, t.sk., kreditēšana ir attīstījusies nevienmērīgi, jo īpaši MVU segmentā. Latvijā kreditēšana jau ilgstoši ir attīstījusies gausi, kredītportfelis ir tikai 28% no IKP, kas ir tuvu tam kāds tas bija vēl pirms iestāšanās Eiropas Savienībā. Ilgstoši vājā kreditēšanas attīstība kavē Latvijas tautsaimniecības attīstību kopumā. 2022. gadā kredītiestāžu izsniegto kredītu apjoms pret IKP ir otrs zemākais eiro zonā, toties izsniegto kredītu cenas ir vienas no visaugstākajām.

Aktīvāka kreditēšana ir nepieciešama, lai atbalstītu straujāku tautsaimniecības attīstību. To uzskatāmi parāda Latvijas, Lietuvas un Igaunijas atšķirīgā situācija bruto pamatkapitāla veidošanā, ko daļēji noteikušas atšķirīgas kreditēšanas tendences iepriekšējos gados.

1.attēls. Bruto pamatkapitāla veidošana (2000=100)

2.attēls. Iekšzemes NFS un mājsaimniecību kredīti pret IKP 2022. gadā

Latvijā kredītiestāžu kapitāla un likviditātes, aktīvu kvalitātes un kapitāla un aktīvu atdeves rādītāji ir labāki nekā vidēji ES, bet kreditēšanas tempi ilgstoši saglabājas zemi. Iepriekšējo piecu gadu laikā kredītiestāžu aizdevumu pārmaiņu temps mājsaimniecībām bija samērā stabils, tomēr 2022. gadā ir vērojama lejupslīde par 2%. Turpretī NFS segmentā uzņēmumu kredītu pieaugums īslaicīgi sasniedza 10.4%, galvenokārt kredīti apgrozāmiem līdzekļiem augošo energoresursu cenu iespaidā, kas ir daudz lēnāks pieauguma temps nekā Lietuvā un Igaunijā. Tomēr, pat ja kreditēšana ir augusi, tās tempi ir bijuši zemāki par ekonomikas izaugsmi un kredītu īpatsvars ekonomikā ir turpinājis sarukt. Aplēses par tautsaimniecības izaugsmi tuvākajā laikā liecina, ka lielā nenoteiktība ekonomiskajā situācijā,

ko ietekmē Krievijas karš Ukrainā, kavēs arī NFS investīciju izaugsmi. Lai gan piesardzība investīciju veikšanā un kreditēšanā bija vērojama arī iepriekšējos gados, tomēr šajos apstākļos, ņemot vērā arī procentu likmju pieaugumu, centrālajām bankām reaģējot uz augsto inflāciju, NFS kreditēšanas tempu strauja uzlabošanās šogad ir maz ticama.

Latvijas atpalikšana no kaimiņiem pēc 2008.–2009. gada krīzes ir daļēji skaidrojama ar to, ka šī krīze Latvijā bija ilgstošāka un dziļāka (jo tautsaimniecības attīstības nelīdzsvarotība un strukturālās problēmas pirms tās Latvijā bija lielākas). Šīs krīzes sekas ilgstoši ietekmējušas gan kredītiestāžu kreditēšanas procesā izmantojamos riska novērtēšanas modeļus un piesardzību (attiecīgi arī kredītu cenu), gan komersantu un iedzīvotāju gatavību uzņemties parādsaistības. Tomēr kopš finanšu krīzes pagājuši jau teju 15 gadi un arī makroekonomiskā situācija valstī ir ievērojami uzlabojusies. Latvijas tautsaimniecībā pašlaik nav liecību par būtisku attīstības nelīdzsvarotību, valsts finanses ir stabilas, finansiālo drošību stiprina dalība eiro zonā, noturība pret negatīviem riskiem ir laba. Līdz ar to, pretstatā 2008.–2009. gada finanšu krīzes laikam, pandēmijas un energoresursu cenu krīzes laikā kredītiestāžu aktīvu kvalitāte būtiski nav pasliktinājusies. To ir sekmējusi arī valsts ar atbalsta pasākumiem, tostarp veicinot arī kredītiestāžu klientu finanšu noturību, ko var novērot kredītiestāžu finanšu rādītājos.

Procentu likmes kredītiestāžu dalījumā ļoti atšķiras, kas norāda uz augstu tirgus segmentāciju. Tādēļ konkurējošo piedāvājumu pieejamība aizņēmējiem ir mazāka nekā šķiet, pat neskatoties uz salīdzinoši lielo kredītiestāžu skaitu Latvijā. Šis faktors īpaši ietekmē aizņēmējus mazo un vidējo uzņēmumu grupā.

Ļoti atšķiras katras kredītiestādes īstenotā politika, bet no specifiskajiem faktoriem svarīgākā nozīme ir uzņēmuma lielumam, nozarei, procentu likmes fiksācijas veidam. 2020. gadā Latvijā vidējā svērtā procentu likme lielajiem uzņēmumiem bija 1.7%, bet mikrouzņēmumiem – 3.7%.

2. Investīciju un uzņēmējdarbības vide

Jāuzsver, ka lēno kreditēšanu nosaka gan pieprasījuma, gan piedāvājuma faktori. Ilgstoši uzkrājoties un summējoties strukturālajām nepilnībām vairākās jomās¹, Latvijā ir izveidojusies vide, kurā uzņēmumiem ir grūtāk veikt uzņēmējdarbību un investēt, kas attiecīgi mazina gan kredītu pieprasījumu, gan ietekmē finansējuma piedāvājuma nosacījumus. Ikgadējos "Finanšu stabilitātes pārskatos" Latvijas Banka ir norādījusi, ka tās ir nepilnības:

- prognozējamās un drošās uzņēmējdarbības vides veidošanā;
- tiesību aizsardzības sistēmā;

¹ [Finanšu stabilitātes pārskats 2022 \(latvijasbanka.lv\)](#); [Finanšu stabilitātes pārskats 2021 \(latvijasbanka.lv\)](#)

- valsts pārvaldē, tostarp valsts iestāžu, dienestu un pašvaldību iestāžu kapacitātē, lemtspējā (atkarības no politiskās ietekmes dēļ), sadrumstalotībā un sadarbībā (gan savstarpējā, gan ar privāto sektoru), valsts uzņēmumu pārvaldībā;
- ēnu ekonomikas un korupcijas novēršanā;
- privāto uzņēmumu pārvaldībā;
- būvniecības nozares attīstībā;
- darbaspēka tirgus regulējumā, tostarp attiecībā uz ārvalstu darbaspēka piesaisti;
- ieguldījumos cilvēkkapitālā, tostarp izglītības sistēmā, veselības aizsardzībā, demogrāfijas uzlabošanā;
- ieguldījumos infrastruktūrā, izpētē un attīstībā;
- ilgtspējības mērķu izpratnē un skaidras, valsts interesēs veidotas ilgtspējības politikas noteikšanā un īstenošanā;
- kapitāla tirgus attīstībā.

Saskaņā ar Eiropas Investīciju bankas ikgadējās Centrālās un Austrumeiropas valstu uzņēmēju aptaujas par ilgtermiņa šķēršļiem investīcijām rezultātiem² Latvijas uzņēmēji vērtē investīciju vidi kritiskāk nekā Lietuvas un Igaunijas uzņēmēji visos aptaujātajos parametros:

- 1) uzņēmējdarbības vides prognozējamība (Latvijā minēts kā pats svarīgākais ilgtermiņa šķērslis investīcijām un daudz lielākā mērā nekā kaimiņvalstīs);
- 2) energoresursu cenas³;
- 3) darbaspēka pieejamība⁴;
- 4) uzņēmējdarbības vides un darbaspēka tirgus regulējums;
- 5) finansējuma pieejamība;
- 6) pieprasījums;
- 7) transporta un digitālā infrastruktūras (tās ir vairāk nekā divas reizes lielāks šķērslis investīcijām nekā Lietuvā un Igaunijā).

Atbilstoši Eiropas Investīciju bankas aptaujas rezultātiem finanšu ierobežojumi Latvijas uzņēmumos skar daudz lielākā mērā nekā uzņēmumos vidēji ES⁵ un Igaunijā, taču līdzīgā pakāpē kā Lietuvā. Savukārt 30% aptaujāto Latvijas uzņēmumu atzinuši, ka veiktais investīciju apjoms bijis nepietiekams (ES vidēji – 14%). Vienlaikus dažādās aptaujās pietiekami liela daļa uzņēmumu norāda, ka tie nemaz neplāno investēt un/vai meklēt ārējo finansējumu. Iespējams, ka vājo kredītēšanas aktivitāti daļēji skaidro uzņēmumu piesardzība, daļēji – uzņēmējdarbības

² [EIB Investment Survey Country Overview 2022: CESEE](#)

³ Latvijā to kā šķērslis min 92% uzņēmumu, kamēr Lietuvā un Igaunijā, kur veiktas apjomīgākas investīcijas enerģētikā, energoresursu cenas par šķērslis min tikai 71% uzņēmēju.

⁴ Atbilstoša darbaspēka pieejamība ir būtisks ierobežojums investīcijām arī Lietuvā un Igaunijā, taču saskaņā ar uzņēmēju vērtējumu mazākā mērā nekā Latvijā, kur ir sarežģītāk piesaistīt darbaspēku. Darbaspēka pieejamība skar plašu neatrisinātu jautājumu loku ne tikai attiecībā uz darba tirgus regulējumu, bet arī pasākumus, kas ietekmē cilvēkkapitālu – investīcijas izglītībā, sabiedrības veselībā, demogrāfijas uzlabošanā, nevienlīdzības mazināšanā, iekļaujošā sabiedrībā u.c.

⁵ 15.6% aptaujāto uzņēmumu Latvijā iepretim 6.2% aptaujāto uzņēmumu vidēji ES, 8.5% Igaunijā un 16.5% Lietuvā ([EIB Investment Survey Country Overview 2022: CESEE](#)).

vides apstākļi, un daļēji – uzņēmumu pašu nevēlēšanās kļūt caurspīdīgākiem un iziet no ēnu ekonomikas. Eiropas Komisijas ikgadējā aptaujā par finansējuma pieejamību uzņēmumiem Latvijas uzņēmēji vairāk nekā pārējo ES valstu uzņēmēji kā iemeslu finansējuma nepiesaistīšanai minējuši nevēlēšanos nodot kontroli pār uzņēmumu⁶.

Kreditēstāžu vērtējumā uzņēmumu spēja kvalificēties banku finansējumam caurmērā ir nepietiekama, ņemot vērā to finansiālos rādītājus⁷, salīdzinoši augsto iesaisti ēnu ekonomikā un trūkumus korporatīvajā pārvaldībā.

Latvijas uzņēmumu kapitalizācija ilgstoši ir bijusi nepietiekama, un tā ir vājāka nekā Igaunijā un caurmērā ES, taču spēcīgāka nekā Lietuvā⁸. Pēdējo piecu gadu laikā Latvijas uzņēmumu kapitalizācija un finanšu veselība kopumā ir uzlabojusies, ko cita starpā ietekmējušas arī pārmaiņas uzņēmumu ienākumu nodokļa regulējumā. Līdz ar to, uzņēmumu finansiālajai veselībai uzlabojoties, būtu sagaidāms, ka arī kreditēšanas apjomi pieaugs un cena samazināsies. Lai gan 2021. gadā kredītu procentu likmes lielajiem uzņēmumiem mazinājās, tomēr tās joprojām bija augstākas nekā kaimiņvalstīs. Arī kreditēšanas apjomi turpināja atpalikt no tām.

Kreditēstādes jau ilgstoši norāda, ka Latvijā kreditējamo juridisko un fizisko personu loku sašaurina to atrašanās ēnu ekonomikā⁹. Turklāt kreditēstāžu pieredze liecina, ka būtiskai Latvijas uzņēmumu daļai raksturīga negodprātīga saistību izpildes kultūra.

Jāuzsver, ka virkne šeit uzskaitīto kreditēšanu ietekmējošo faktoru attiecas uz plašāku politikas jomu loku kā Finanšu ministrijas un Latvijas Bankas kompetencē esošās.

3. Kreditēstāžu uzraudzības regulējuma piemērošana Latvijā

Lielākie kreditētāji visās trīs Baltijas valstīs lielākoties neatšķiras, un Vienotā uzraudzības mehānisma ietvaros tos uzrauga tā pati mikrouzraudzības iestāde (Eiropas Centrālā banka) pēc vienotas pieejas. Kreditēstāžu regulējums visās trīs Baltijas valstīs ir ieviests bez būtiskām atkāpēm no attiecīgajiem ES līmeņa tiesību aktiem un atšķirības ir minimālas, un tām nav būtiskas ietekmes uz kopējo iekšzemes kreditēšanas apjomu. Tā piemēram, ir noteikta augstāka riska pakāpe komerciālā nekustamā īpašuma kreditēšanai, bet tā tiek piemērota tikai kreditēstādēm, kas neizmanto iekšējos risku novērtēšanas modeļus, un tiek ikgadēji pārskatīta, ņemot vērā attiecīgo zaudējumu pieredzi, tirgus attīstības tendences, kā arī finanšu stabilitātes apsvērumus.

Makrouzraudzības jomā, kas ir nacionālā kompetencē, jāmin, ka Lietuvā un Igaunijā kapitāla prasības ir noteiktas stingrākas kā Latvijā – abās valstīs papildu mikrouzraudzības

⁶ SAFE Analytical_Report 2022.pdf (europa.eu)

⁷ Piemēram, pašu kapitāla, apgrozījuma, peļņas rādītāji.

⁸ Saskaņā ar ECB datiem 2022. gada 3. ceturksnī nefinanšu uzņēmumu kopējā parāda un pašu kapitāla attiecība Igaunijā bija 0.62, Latvijā 0.71, bet Lietuvā 0.74, savukārt uzņēmumu pašu kapitāla un IKP attiecība – attiecīgi 176%, 98% un 96%. 2017. gada beigās nefinanšu uzņēmumu kopējā parāda un pašu kapitāla attiecība Igaunijā bija 0.63, Latvijā 0.91, bet Lietuvā 0.76, savukārt uzņēmumu pašu kapitāla un IKP attiecība – attiecīgi 190%, 98% un 96%.

⁹ 2021. gadā Latvijā ēnu ekonomikas īpatsvars bija 26.6%, Igaunijā – 19%, Lietuvā 23.1%.

<https://lvportals.lv/norises/347365-enu-ekonomika-baltijas-valstis-sse-riga-enu-ekonomikas-indeksa-rezultati-2022>

prasībām ir noteiktas arī precekliskās kapitāla rezervju prasības, savukārt Lietuvā – arī sektorālā sistēmiskā riska rezervju prasība riska darījumiem ar mājsaimniecībām, kas segti ar nekustamo īpašumu. Šīs papildu prasības noteiktas, citu faktoru starpā ņemot vērā arī augstākus kreditēšanas pieauguma tempus šajās valstīs, un tās ietekmē arī kredītu cenu.

Vienlaikus, sarunās ar kredītiestādēm par kreditēšanas veicināšanu ir panākta vienošanās, ka Latvijas Banka tuvākajos ceturkšņos veiks papildu pasākumus uzraudzības regulējuma pusē, t.sk., izvērtēs atsevišķu uzraudzības regulējuma normu atbilstīgumu (piem., Latvijas tirgum piemērotas riska pakāpes noteikšana darījumiem ar komercīpašumiem; ierobežojumi kredīta summai un ienākuma apmēram gadījumos, kad nekustamais īpašums tiek iegādāts izīrēšanai), izvērtēs iespēju regulējumā iestrādāt ilgtspējīgu kreditēšanu veicinošus elementus, kā arī risinās jautājumu par iespējām mazināt kredītiestāžu ziņošanas Latvijas Bankai slogu uzraudzības jautājumos.

4. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas regulējuma prasību piemērošana Latvijā

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas jomas vēsturiskā attīstība

Kopš Latvijas finanšu sektora veidošanās deviņdesmitajos gados neatņemama tā sastāvdaļa bija ārvalstu klientu naudas apkalpošana. Ārvalstu klientu apkalpošana bija iemesls, kāpēc finanšu sektors tika saukts par eksportspējīgu pakalpojumu nozari un kāpēc tika runāts par Latviju kā reģionālu finanšu pakalpojumu centru.^[1] Jāatzīmē, ka būtiskākā daļa no šiem ārzemju klientiem bija augsta riska klienti, kas saistīti ar NVS valstīm. Vienlaikus finanšu sektora attīstība nebija līdzsvarota ar Latvijas spēju pārvaldīt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas (NILLTPF) riskus, kā rezultātā Latvijas finanšu sektors bija iesaistīts vairākos naudas atmazgāšanas skandālos un Latvija saņēma aizrādījumus no starptautiskajām organizācijām (OECD, Moneyval) par nepieciešamību būtiski mazināt NILLTPF riskus un stiprināt NILLTPF risku novēršanas pārvaldību.

Pēc Moneyval novērtējuma 2018. gadā Latvija tika iekļauta valstu sarakstā, kurām nekavējoši jāspēj demonstrēt būtiskas un neatgriezeniskas pārmaiņas NILLTPF risku pārvaldībā vai arī Latvija tiktu iekļauta FATF “pelēko” valstu sarakstā, kas nozīmētu būtisku reputācijas risku valstij un negatīvu ietekmi tālākai ekonomiskai attīstībai. Līdz ar to īsā laika periodā tika veiktas būtiskas reformas NILLTPF novēršanas jomā, gan pilnveidojot normatīvo regulējumu, gan veicot institucionālas reformas (piemēram, Finanšu izlūkošanas dienesta un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) darbības stiprināšana). Pateicoties spējai īsā laikā veikt būtiskas un neatgriezeniskas pārmaiņas, Latvija netika iekļauta FATF “pelēko” valstu sarakstā.

Veiktie pasākumi riskos balstītas pieejas stiprināšanai

Pēc Latvijas neiekļaušanas FATF “pelēkajā” sarakstā FKTK (pašreiz Latvijas Banka) ir veikusi virkni pasākumu, lai stiprinātu riskos balstītu pieeju un veicinātu, ka resursi tiek koncentrēti

^[1] A. Ādamsone. Latvija – reģionāls finanšu pakalpojumu centrs? <https://www.delfi.lv/news/latvija2020/latvija-regionalis-finansu-pakalpojumu-centrs.d?id=49110981>

paaugstinātu risku pārvaldībai un pēc iespējas mazināts administratīvais slogs zema riska gadījumos. Būtiskākie riskos balstītas pieejas stiprināšanai veiktie pasākumi:

- Pārskatīti FKTK izdotie normatīvie noteikumi (piemēram, pilnībā pārstrādāti klientu padziļinātās izpētes noteikumi, lai klientu izpētes tiktu veiktas atbilstoši riskiem, mainīta neatkarīgo auditu regularitāte, lai tā būtu saskaņā ar katrai iestādei piemītošo risku);
- Izstrādāta NILLTPF novēršanas rokasgrāmata, kur sniegti praktiskie skaidrojumi NILLTPF novēršanas prasību piemērošanai;
- Nodrošināts regulārs dialogs ar nozari (skaidrojumi, semināri, diskusijas, u.tml.);
- Izstrādāti un ieviesti finanšu iestāžu neklātienes uzraudzības rīki, kas ļauj katrai finanšu iestādei piešķirt risku līmeni un plānot klātienes pārbaudes iestādē atbilstoši katras iestādes riska līmenim;
- Mainīta klātienes pārbažu metodoloģija, kas koncentrējas uz iekšējo kontroļu sistēmu darbības efektivitātes izvērtējumu.

Tālākie pasākumi riskos balstītas pieejas stiprināšanai

Moneyval atzinis Latvijas normatīvos aktus par atbilstošiem FATF standartiem, un līdz ar to ir būtiski koncentrēties tieši uz normatīvu aktu efektīvu un riskos balstītu piemērošanu. Riskos balstītas pieejas ieviešana praktiskā līmenī ir laikietilpīgs process un prasa nodrošināt normas piemērotāju vienādu izpratni gan nacionālā līmenī, gan arī Eiropas Savienības līmenī. Vienlaikus jāatzīmē, ka finanšu iestādes ne tikai piemēro NILLTPF novēršanas prasības, bet nosaka arī savas riska pārvaldības stratēģijas un potenciālo klientu loku, ar kuru tās vēlas strādāt, un atbilstoši riska apērtībai pilnveido un attīsta savas iekšējās kontroles sistēmas. Latvijas Banka atbilstoši tās kompetencei nosaka nepieciešamās vadlīnijas, lai veicinātu riskos balstītas pieejas piemērošanu, bet Latvijas Banka nevar uzlikt par pienākumu finanšu iestādei kā privāto tiesību subjektam sadarboties ar noteiktu klientu loku.

Lai veicinātu efektīvu riskos balstītas pieejas ieviešanu gan Latvijā, gan ES līmenī, ir būtiski īstenot šādus pasākumus:

- Pēc iespējas ātrāka vienota ES uzrauga (AMLA) NILLTPF novēršanas jomā darbības uzsākšana;
- Turpināt skaidrot privātajam sektoram sankciju piemērošanas prasības, ņemot vērā to, ka pret Krieviju pieņemtās sankcijas skar būtisku daļu Latvijas personu. Augsta riska nozaru uzņēmumu spēja demonstrēt kontroles mehānismus sankciju risku pārvaldīšanā tiešā veidā ietekmē šo uzņēmumu spēju saņemt finanšu pakalpojumus;
- NILLTPF novēršanas rokasgrāmatas tālāka papildināšana ar skaidrojumiem un piemēriem jautājumos, kas finanšu iestādēm radījušas neskaidrības;
- Turpināt skaidrot finanšu sektoram problemātiskos jautājumus (tai skaitā sagatavojot labās un sliktās prakses apkopojumus);
- NILLTPF novēršanas uzraudzības prakses un pieejas tālāka attīstība (tai skaitā pieredzes apmaiņa ar citu valstu uzraugiem, darbinieku sertifikācija);

- Finanšu iestāžu iekšējās kontroles sistēmu tālāka pilnveide, lai nodrošinātu riskos balstītas pieejas piemērošanu praksē (tai skaitā darbinieku apmācība).

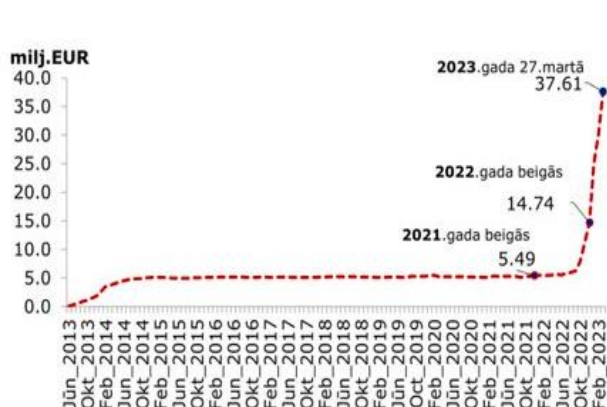
5. Noguldījumu likmju un kreditēšanas likmju samērīgums un banku pakalpojumu daudzveidības un pieejamības uzlabošana

Sarunās ar kredītiestādēm par kreditēšanas veicināšanu Latvijas Banka un Finanšu ministrija sniedza priekšlikumus par trīs darbības virzieniem, kas tiek sagaidīti no kredītiestādēm:

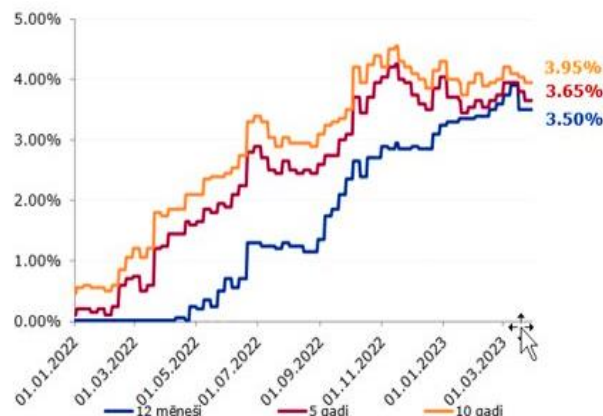
- a. pārskatīt noguldījumu likmes mājāsaimniecībām un uzņēmumiem, nodrošinot to, ka Latvijas iedzīvotāju noguldījumu likmes seko procentu likmei, ko kredītiestādes saņem no centrālās bankas. Tāpat tiek sagaidīts, ka kredītiestāžu noguldījumu likmju un kredītu likmju relatīvā pozīcija uz citu eiro zonas valstu fona būtiski neatšķirsies - ja kredītu likmes ir starp augstākajām, arī noguldījumu likmēm būtu jābūt krietni virs eirozonas vidējām likmēm. Neskatoties uz jau uzsāktu procentu likmju kāpumu, joprojām ir iespēja likmēm augt, t.sk. salīdzinot ar Baltijas kaimiņiem. Ārpus konkurences atšķirībām, nav labu pamatojumu, kāpēc - pat vienas grupas ietvaros - noguldījumu likmēm Baltijas valstu starpā būtu jāatšķiras.
- b. izmantojot augsto procentu likmju vidi, samazināt citas izmaksas, ar kurām saskaras mājāsaimniecības un uzņēmumi, it īpaši komisijas maksas. Komisijas maksas ne tikai sadārdzina kreditēšanu un citus kredītiestāžu sniegtos pakalpojumus, bet arī mazina klientu mobilitāti un tādējādi konkurenci kredītiestāžu starpā. Augstas peļņas apstākļi būtu labs brīdis šīs komisijas atcelt/mazināt.
- c. labvēlīgas augsnes sagatavošana kreditēšanas palielināšanai. Šobrīd augstu procentu likmju apstākļos samazinās pieprasījums pēc kredītiem, tomēr ir iespējams strādāt situācijas uzlabošanai nākotnē. Iespējamie rīcības virzieni ir jaunu klientu piesaiste; konta uzturēšanas un transakciju izmaksu samazināšana, tādējādi palielinot potenciāli kreditējamo klientu skaitu; jaunu produktu izstrāde (kredīti ar garu likmes fiksācijas termiņu); investīcijas tehnoloģijās, kas ļautu samazināt ar kredītu izskatīšanu saistītās izmaksas; kā arī skaidra apņemšanās par kreditēšanas apjomu palielināšanu, pārredzamā nākotnē to nodrošinot virs nominālā IKP pieauguma.

Lai veicinātu iedzīvotāju dalību kapitāla tirgos, kā arī alternatīvu ieguldījumu iespēju noguldījumiem kredītiestādēs, tika izveidotas krājobligācijas, kas ir valsts nodrošināts ieguldījumu instruments un pieejams tikai privātpersonām. Tas ļauj veidot uzkrājumus zema riska finanšu instrumentā, vienlaikus apgūstot kapitāla tirgus dotās iespējas un diversificējot

savus ieguldījumus. Šī instrumenta procentu likmes atbilst finanšu resursu piesaistes aktuālajām izmaksām finanšu tirgū attiecīgajam termiņam.

3.attēls. Privātpersonu īpašumā esošais krājobligāciju apjoms (milj. eiro)

4.attēls. Krājobligāciju aktuālās likmes (2022.gada 1.janvāris – 2023.gada 27.marts)

Iedzīvotāju labklājības aspektā ir svarīgi, lai iedzīvotāji aktīvi veidotu uzkrājumus negaidītām krīzes situācijām.

6. Kapitāla tirgus attīstības pasākumi

Finanšu sektora attīstības padomes sēdē 2023. gada 23. februārī tika atbalstīti Finanšu ministrijas izstrādātie kapitāla tirgus attīstībai un tika dots uzdevums virzīt šos priekšlikumus izskatīšanai Ministru kabinetā. Finanšu ministrija tuvākā laikā virzīs izskatīšanai informatīvo ziņojumu, kurā ir piedāvāti kapitāla tirgus turpmākās attīstības virzieni un uzdevumi ministrijām un iestādēm kapitāla tirgus attīstības mērķa sasniegšanai.

Finanšu ministrija ierosina veikt pasākumus kapitāla tirgus aktivizēšanai trīs galvenos rīcības virzienos:

- 1) Palielināt akciju tirgus kapitalizācijas apmēru, sasniedzot kapitalizācijas apmēru 9% no IKP 2027. gadā, veicot šādus pasākumus:
 - Turpināt atbalsta programmu mazo un vidējo uzņēmumu finansējuma piesaistei kapitāla tirgos, kas paredz daļēji segt izmaksas, kas saistītas ar IPO vai obligāciju emisiju;
 - Mazo un vidējo uzņēmumu sākotnēja publiskā piedāvājuma fonda izveide, kas darbotos kā enkurinvestors uzņēmumos, veicinot sekmīgu finansējuma piesaisti IPO procesā;
 - Veicināt valsts kapitālsabiedrību dalību kapitāla tirgos;
 - Finanšu ministrijai sadarbībā ar Latvijas Banku turpināt sadarbību ar Igauniju un Lietuvu par regulējuma harmonizāciju prospektu un piedāvājuma dokumentu prasībām un atbilstoši pilnveidot finanšu instrumentu tirgus regulējumu.

2) Paaugstināt iedzīvotāju kā investoru aktivitāti kapitāla tirgos:

- Latvijas Bankai turpināt aktīvi īstenot Latvijas iedzīvotāju finanšu prātības stratēģiju 2021.-2027. gadam;
- Modernizēt krājobligāciju izplatīšanas kanālu un veikt pasākumus krājobligāciju kā ieguldījumu instrumenta popularizēšanai un pieprasījuma pēc krājobligācijām veicināšanai;
- Aktīvi informēt par ieguldījumu kontu kā ērtu un izdevīgu instrumentu ieguldījumu kapitāla tirgū veikšanai, kā arī izvērtēt iespējas vienkāršot iedzīvotāju ienākumu nodokļa aprēķināšanu un nomaksu par ieguldījumiem kapitāla tirgos;
- Latvijas Bankai aktīvi sniegt informāciju par mazākuma akcionāru tiesību aizsardzību.

3) Ieguldījumu Latvijā veicināšana un institucionālo investoru līdzekļu piesaiste:

- Izstrādāt normatīvo bāzi Rīgas valstspilsētas pašvaldības obligāciju emitēšanas kārtībai un nosacījumiem;
- veidojot valsts atbalsta instrumentus, aktīvi izmantot dažādus finansējuma piesaistes instrumentus un finansējuma struktūras.

Finanšu ministrija līdz 2023. gada beigām plāno izstrādāt Finanšu sektora attīstības plāna 2024.-2026. gadam projektu, līdz ar to gan Finanšu ministrija, gan Latvijas Banka ir gatavas piedalīties diskusijās un uzklaut tālākus priekšlikumus par veicamajiem pasākumiem tālākai finanšu tirgus attīstībai.

**ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU
ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU**

Finanšu ministrs

A. Ašeradens

Latvijas Bankas prezidents

M. Kazāks